

Nr 19.

Ankom till riksdagens kansli den 25 maj 1945 kl. 11 fm.

Konstitutionsutskottets memorial angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Till konstitutionsutskottet hava på därom hos vederbörande gjord framställning blivit överlämnade de under tiden från och med den 10 januari 1944 till och med den 9 januari 1945 i statsrådet förda protokoll, nämligen över *justitiedepartementsärenden* från och med den 14 januari 1944 till och med den 4 januari 1945;

justitieärenden från och med den 14 januari till och med den 30 december 1944;

utrikesdepartementsärenden från och med den 14 januari 1944 till och med den 4 januari 1945;

försvarsärenden från och med den 14 januari 1944 till och med den 4 januari 1945;

socialärenden från och med den 14 januari 1944 till och med den 4 januari 1945;

kommunikationsärenden från och med den 14 januari 1944 till och med den 4 januari 1945;

finansärenden från och med den 14 januari 1944 till och med den 4 januari 1945;

ecklesiastikärenden från och med den 14 januari 1944 till och med den 4 januari 1945;

jordbruksärenden från och med den 14 januari 1944 till och med den 4 januari 1945;

handelsärenden från och med den 14 januari 1944 till och med den 4 januari 1945;

folkhushållningsärenden från och med den 14 januari 1944 till och med den 4 januari 1945.

Därjämte har på därom särskilt gjord framställning till utskottet överlämnats

dels utdrag av det över ecklesiastikärenden den 16 februari 1945 förda protokoll i vad det avser tillsättande av en lektorsbefattning vid katedralskolan i Lund,

dels ock protokollet över finansärenden den 23 februari 1945 i vad det avser godkännande av förslag till betalningsavtal m. m. mellan Sverige och Storbritannien.

Vid den granskning av ovan omförmälda protokoll och protokollsutdrag, som i överensstämmelse med grundlagens föreskrift av utskottet företagits,

har anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen; varemot utskottet

funnit nedanstående under punkt 1:o upptagna ärende vara av beskaffenhet att böra jämlikt § 107 regeringsformen hos riksdagen anmälas.

Innan utskottet övergår till detta ärende, finner utskottet sig föranlåtet framhålla följande:

Alla regeringsärenden — utom kommandomål — skola föredragas och avgöras i statsrådet. Uti de mål, som där förekomma, skall protokoll föras. Konstitutionsutskottet har därför rättighet och plikt att taga del av statsrådsprotokollen, som med tillhörande handlingar utgöra det huvudsakliga grundlaget för utskottets granskning. Särskilt protokoll, som avses i § 9 regeringsformen, vilket dock numera ytterst sällan torde föras, kan emellertid under vissa förhållanden förvägras utskottet efter utrikesnämndens hörande.

De till konstitutionsutskottets förfogande stående protokollen i utrikesärenden ha under senare år varit synnerligen knapphändiga till sitt innehåll. Det har därför icke varit möjligt för utskottet att genom granskning av dessa protokoll erhålla tillräcklig kännedom om utrikesärendena. Utskottet har av denna anledning måst söka genom studium av annat material skaffa sig en klarare bild av desamma. Den s. k. vita boken, d. v. s. den framställning av de allmänna utrikespolitiska förhållandena, som ministern för utrikesärendena i början av varje riksdag lämnar utrikesnämnden, har konstitutionsutskottet därför också sedan några år tillbaka fått taga del av — i år dock först den 23 maj. Men även efter ett jämförande studium av allt för utskottet tillgängligt material har detta visat sig otillräckligt. Exempelvis har ett sådant spörsmål som frågan, om och i vad mån gällande grundlagsbestämmelser angående samarbete mellan regering och riksdag i utrikesärenden till sin anda och bokstav följts, ej alltid kunnat tydligt klarläggas.

På grund av det anförda uttalar utskottet sin förväntan, att statsrådsprotokollen i utrikesärenden för framtiden föras så, att utskottets konstitutionella granskningsarbete icke omöjliggöres eller försvåras.

Närvarande: herrar *Hallén, Jones Erik Andersson, Herlitz**, Ström, Björck, Elmgren, Oskar Mattsson, Bror Nilsson, Per Olofsson, Uhlén*, Fast*, Pettersson i Norregård, Nilsson i Göteborg, Nolin**, Hällgren*, Kyling, Spångberg, von Friesen och Hægblom*.*

*) Ej närvarande vid justeringen.

**) Avstod från att rösta vid ärendets avgörande och deltog ej i justeringen.

1:o)

(Protokoll över kommunikationsärenden den 25 februari 1944.)

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 1 augusti 1940 tillkallades sakkunniga för verkställande av utredning angående erforderliga åtgärder för förenkling och standardisering av nybyggnader för civilförvaltningens räkning (1940 års civila byggnadsutredning).

På anmodan av chefen för kommunikationsdepartementet överlämnade byggnadsutredningen den 19 november 1943 ett förslag till allmänna normer avsedda att ligga till grund för direktiv i fråga om det planeringsarbete beträffande statliga ämbetsbyggnader, som kunde komma att verkställas genom investeringsutredningens försorg.

Den 25 februari 1944 föreskrev Kungl. Maj:t på föredragning och hemställan av chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson, att vissa allmänna normer — vilka i stort sett överensstämde med de av byggnadsutredningen föreslagna — skulle i huvudsak lända till efterrättelse vid det planeringsarbete, som på investeringsutredningens föranstaltande eller efter dess förslag verkställdes beträffande statliga ämbetsbyggnader, för vilkas uppförande anslag avsåges att upptagas å allmän beredskapsstat. Tillika förordnade Kungl. Maj:t att, därest i visst fall väsentlig avvikelse från nämnda normer ifrågasattes, frågan om medgivande till sådan avvikelse skulle av den planerande myndigheten före planläggningsarbetets avslutande underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Enligt dessa allmänna normer för planläggning och uppförande av ämbetsbyggnad, vilka i tillämpliga delar skola gälla jämväl vid ändring av förut uppförd sådan byggnad, skall noga iakttagas, att byggnaden icke gives större omfattning eller mera kostnadskrävande utförande än som med hänsyn till ändamålet kan anses strängt erforderligt. I normerna föreskrives vidare, att det till grund för planläggningen upprättade lokalprogrammet skall göras till föremål för noggrant övervägande ur synpunkten av bestående organisation samt befattningshavarnas antal och fördelning. Därvid skola även eventuella prognoser för organisationens framtida utveckling underkastas en ingående prövning. Vid bedömandet av lokalbehovet skall iakttagas, att särskilda lokaler för personal med arbetsuppgifter av tillfällig karaktär icke beräknas. Även vid sådana institutioner, där hänsyn måste tagas till förekommande fluktuationer i personalbeståndet, skall enligt normerna anordnandet av reservrum i regel undvikas.

Förutom dessa generella bestämmelser innehålla normerna åtskilliga detaljanvisningar angående beräkning av framtida utvidgningar, kommunikationssystem, lokalernas dimensionering, byggnadsmaterial, uppvärmningssystem m. m.

I skrivelse den 17 april 1944 till chefen för kommunikationsdepartementet hemställde investeringsutredningen om uppdrag åt byggnadsstyrelsen att verkställa detaljplanering av de arbeten, som inginge i två av utredningen

uppgjorda, i dess betänkande med förslag till investeringsreserv av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten för budgetåret 1944/45 ingående investeringsplaner, avseende dels statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m., dels ock reparations- och underhållsarbeten å byggnader och anläggningar tillhörande statens fastighetsfonder.

Den 21 april 1944 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att i samråd med berörda myndigheter samt med investeringsutredningen verkställa detaljplanering beträffande de i omförmälda investeringsplaner såsom investeringsreserv upptagna företagen. Därvid föreskrev Kungl. Maj:t bland annat, att vid detaljplaneringen skulle i förekommande fall lända till efterrättelse de genom Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 25 februari 1944 fastställda allmänna normerna för planläggning och utförande av statliga ämbetsbyggnader; dock att reservrum finge planeras i ämbetsbyggnad, då grundad anledning funnes antaga, att vederbörande ämbetsverk eller institution med hänsyn till väntad ökning av arbetsuppgifterna eller andra särskilda skäl inom en nära framtid kunde bli i behov av ökade lokalutrymmen. I de fall, då anordnande av reservrum föresloges, skulle motiven härför angivas i redogörelse för förslagets utformning.

I anledning härav avlät byggnadsstyrelsen den 10 juni 1944 en skrivelse till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet. Byggnadsstyrelsen förklarade i skrivelsen till en början, att den icke beretts tillfälle att yttra sig över de nu ifrågavarande allmänna normerna. Då emellertid styrelsen enligt sin instruktion hade att utöva högsta inseende över det offentliga husbyggnadsväsendet i riket, och då den anbefallda detaljplaneringen komme att utföras för ett mycket stort antal offentliga byggnader, för vilka byggnadsstyrelsen torde komma att bära närmaste ansvaret i fråga om själva arbetets utförande och det framtida underhållet, ansåge sig byggnadsstyrelsen böra framföra sina synpunkter på frågan. Efter att han granskat några av de i normerna upptagna detaljanvisningarna framhöll styrelsen sammanfattningsvis, att ett tillämpande av normerna i fråga enligt styrelsens mening komme att medföra tillkomsten av mindre ändamålsenliga lokaler samt icke obetydliga ekonomiska utgifter för statsverket, då misstagen en gång skulle rättas. Det kunde även befaras, att ett tillämpande av normerna komme att medföra en med hänsyn till underhållskostnaderna icke önskvärd sänkning av själva byggnadsstandarden och bli en hämmande faktor för byggnadskulturen, vilken för sin utveckling krävde en viss frihet i fråga om såväl planlösningar som formgivning och material. Byggnadsstyrelsen hemställde slutligen, att de av civila byggnadsutredningen framlagda normerna måtte göras till föremål för en allsidig granskning och den bearbetning, som därav kunde följa.

Vid byggnadsstyrelsens skrivelse var fogad en promemoria, vilken upprättats den 27 maj 1944 av generaldirektören Anders Örne. Till en början förklaras i promemorian, att efter tillkomsten av 1940 års civila byggnadsutredning flertalet projekterade postala byggnadsföretag varit föremål för

utredningens granskning. Ehuru utredningen själv i skrivelse till Konungen den 26 november 1941 i fråga om ett planerat posthus i Borås förklarar, att »utredningen icke äger förutsättningar att ingå i sakligt övervägande av storleken av flertalet av de för postverkets behov avsedda lokalerna», hade utredningen i åtskilliga fall påyrkat vittgående ändringar i vad generalpoststyrelsen såsom ansvarig verksam myndighet med ingående kännedom om postarbetets alla detaljer föreslagit. Genom ingripanden från generalpoststyrelsen hade också i flera fall utredningens uppfattning lämnats obeaktad vid ärendenas slutliga behandling. Bland annat hade inom riksdagen visats förståelse för de synpunkter generalpoststyrelsen företrätt. Sålunda hade statsutskottet vid upprepade tillfällen framhållit poststyrelsens särart som skäl för avvikelser från byggnadsutredningens förslag till ändringar i generalpoststyrelsens byggnadsprogram. Efter att ha anfört några exempel på fall, där byggnadsutredningen förordat sådana ändringar i av generalpoststyrelsen framlagda byggnadsplaner, som styrelsen funnit sig nödsakad få rättade för att icke vederbörande byggnaders eller lokalers användbarhet för avsett ändamål skulle förminska, framhöll generaldirektör Örne sammanfattningsvis, att de synpunkter, som av 1940 års civila byggnadsutredning lades på statliga byggnadsfrågor, i stor utsträckning måste betraktas såsom icke tillämpliga på byggnader för postverkets behov.

Genom beslut den 14 juli 1944 fann Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsens framställning icke föranleda annan åtgärd än att Kungl. Maj:t, med ändring därutinnan av vad förenämnda beslut den 25 februari och den 21 april 1944 innehöller, fann gott förklara, att vid den planläggning, som avsåges i besluten den 25 februari och den 21 april 1944, reservrum finge planeras jämväl i den omfattning sådant funnes påkallat för tillgodoseende av framtida ökade utrymmesbehov med hänsyn till fortsatt normal utveckling av vederbörande verks eller institutions verksamhet. Där reservrum planerades skulle, i den mån detta vore möjligt, tillses, att de utrymmen, som till en början icke erfordrades för verkets eller institutionens eget behov, förlades och anordnades på sådant sätt, att utrymmenas upplåtande till annat statligt organ eller till icke statlig institution eller enskild kunde äga rum; åliggande det vederbörande fastighetsförvaltande myndighet att tillse, att ifrågavarande reservutrymmen efter byggnadens färdigställande bleve på godtagbara villkor upplåtna för annat än verkets eller institutionens eget ändamål.

Enligt § 10 regeringsformen skola regeringsärenden, innan de hos Konungen i statsrådet föredragas, genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk av den föredragande förberedas. Denna bestämmelse kompletteras genom det kungl. cirkuläret den 5 juni 1931 (nr 213) angående remissers verkställande och besvarande. Detta åsytar, såsom konstitutionsutskottet redan tidigare (memorial nr 12: 1935) framhållit, endast att fästa vederbörandes uppmärksamhet på att sådana remisser böra undvikas, som äro obehövlige för ett ärendes utredning.

Enligt sin instruktion har byggnadsstyrelsen att utöva högsta inseedet över det offentliga husbyggnadsväsendet i riket. Den bär, såvitt angår själva arbetets utförande och det framtida underhållet, det närmaste ansvaret för de byggnader, vid vilkas uppförande de genom Kungl. Maj:ts beslut den 25 februari 1944 fastställda allmänna normerna för planläggning och uppförande av ämbetsbyggnader skola äga tillämpning. Med hänsyn härtill och till de betydande kostnader, vilka äro förenade med uppförandet och underhållet av det stora antal byggnader, varom här är fråga, borde byggnadsstyrelsen ha beretts tillfälle att avgiva yttrande angående normerna innan dessa fastställdes.

Då någon remiss till byggnadsstyrelsen emellertid icke ägt rum före fattandet av beslutet den 25 februari 1944, har utskottet i anledning av ärendets bristande beredning beslutat anmärkning mot dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson, vilket utskottet får för riksdagen anmäla.

Närvarande: herrar Jones Erik Andersson, Gottfrid Karlsson, Sandegård, Källman, Ström, Karl August Johanson, Björck, Oskar Mattsson, Albert Andersson*, Arrhén*, Thorell, Fast*, Nordström i Torsby*, Hällgren*, Norén, Edberg, Gustafsson i Bogla, Hægglom* och Jacobsson i Igelsbo.**

*) Ej närvarande vid justeringen.

Stockholm den 24 maj 1945.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande: herrar Hallén, Jones Erik Andersson, Sandegård, Källman, Ström, Karl August Johanson, Björck, Oskar Mattsson, Nolin, Kylling, Norén, Edberg, von Friesen, Hansson i Skediga och Gustafsson i Bogla.

Reservationer:

A. Beträffande särskilda punkter i utskottets memorial.

I.

Vid punkt 1:o av herrar *Björck* och *Jacobsson* i Igelsbo, vilka ansett, att tillräckliga skäl icke förelegat för ifrågavarande anmärkning.

B. Beträffande avslagna yrkanden om anmärkning enligt R. F. § 107.

II.

av herr *von Friesen*, som med instämmande av herrar *Ström*, *Nilsson* i Göteborg och *Spångberg* anfört följande:

»År 1921 genomfördes vissa grundlagsändringar i syfte att åstadkomma ett närmare samarbete mellan regering och riksdag i utrikespolitiska frågor. I § 12 regeringsformen inskrevs ett stadgande, genom vilket riksdagen principiellt tillerkändes medbeslutanderätt i traktatfrågor av större vikt. Vidare skapades genom bestämmelser i § 54 regeringsformen om utrikesnämnden ett särskilt organ för nära samverkan mellan de båda statsmakterna i utrikespolitiska angelägenheter. Genom den nya § 56 riksdagsordningen öppnades dessutom en möjlighet för kommunikation mellan regering och riksdag i frågor berörande utrikespolitiken.

Frågan huruvida den kontakt, som 1921 års reform avsåg, verkligen uppnått, har under de senare åren gång efter annan ställts. Sålunda framhöll herr *Edberg* m. fl. i ett särskilt yttrande till konstitutionsutskottets dechargememorial förra året bl. a. följande:

»Under nu pågående krig har regeringen vid elva tillfällen, varav tre under innevarande granskningsår, begagnat sig av möjligheten att enligt § 56 riksdagsordningen lämna riksdagen utrikespolitiska meddelanden vid hemliga kammarplena. Däremot har endast en traktat sedan krigets utbrott förelagts riksdagen, nämligen avtalet mellan Sverige och Finland år 1943 angående handräckning i skatteärenden. Det ligger emellertid i sakens natur och torde också vara allmänt känt, att ett betydande antal överenskommelser av större vikt under kriget avslutits mellan Sverige och främmande makter. Vissa av dessa torde ha varit av så ömtålig natur, att de ej kunnat underställas riksdagen för godkännande. Grundlagen räknar även med en dylik möjlighet. Skulle i något fall rikets intresse kräva, att överenskommelse, som är av större vikt men ej angår fråga, som riksdagen äger avgöra, avslutas utan riksdagens godkännande får nämligen enligt § 12 stycke 2 regeringsformen detta ske på villkor, att utrikesnämnden erhåller tillfälle att yttra sig, innan överenskommelsen ingås.

Utrikesnämnden har under granskningsåret sammanträtt sju gånger. Dess föredragningslistor, vilka äro fogade till statsrådsprotokollen över utrikesdepartementsärenden, giva dock ytterst summariska upplysningar om vad som förevarit vid nämndens sammanträden. Endast i några fall synas enligt dessa

listor traktatfrågor ha förelagts utrikesnämnden under granskningsåret. I anledning härav har konstitutionsutskottet med stöd av § 46 riksdagsordningen i skrivelse hemställt om upplysning angående vilka av de under tiden 10 januari 1943—9 januari 1944 med främmande makter avslutade överenskommelserna eller i sådana avtals ställe avgivna deklARATIONERNA, som utöver vad som framgår av utrikesnämndens föredragningslistor förevarit till behandling i nämnden. I utrikesdepartementets svar på denna förfrågan har meddelats, att inga dylika överenskommelser eller deklARATIONER, utöver vad som utvisas av berörda föredragningslistor, behandlats i nämnden. Det är emellertid uppenbart, att åtskilliga av de under granskningsåret ingångna överenskommelserna, för vilka med hänsyn till deras åtminstone delvis ömtåliga natur en närmare redogörelse här ej kan lämnas, varit av den vikt, att de enligt § 12 regeringsformen bort underställas utrikesnämnden, ehuru så icke skett.

Huruvida utrikesnämnden även i andra fall än de i det föregående åsyftade åsidosatts kan ej bestämt avgöras enbart med utgångspunkt från det knapphändiga innehållet i dess föredragningslistor. Enligt § 54 regeringsformen bör i alla utrikesärenden av större vikt — oavsett om frågan angår avslutande av en traktat — rådplägnung med utrikesnämnden äga rum före avgörandet. Att förevarande stadgande under granskningsåret ej tillämpats i full utsträckning torde man vara berättigad att sluta sig till genom en jämförelse mellan å ena sidan tidpunkterna för utrikesnämndens sammanträden från och med den 10 januari 1943, nämligen den 13 januari, 8 april, 29 juni, 1 oktober, 1 och 23 november samt 7 december 1943 ävensom den 16 mars och den 17 april 1944, och å andra sidan de allmänt kända och även för vårt lands vidkommande betydelsefulla utrikespolitiska händelserna under samma tid.

Den nära kontakt i utrikespolitiska frågor mellan regeringen å ena sidan samt riksdagen och dess förtroendemän i utrikesnämnden å andra sidan, som grundlagen förutsätter, och som i nuvarande brydsamma tidsläge är mera nödvändig än någonsin, har alltså ej upprätthållits på ett tillfredsställande sätt, ett förhållande som jag — utan att därmed rikta någon kritik i sak mot den förda utrikespolitiken — velat rikta riksdagens uppmärksamhet på.»

I ett annat särskilt yttrande anförde herr Hällgren:

»Med full uppskattning av det gagnarika sätt på vilket svensk utrikesledning under den skickensedigra tiden sedan världskrigets utbrott tillvaratagit de svenska intressena har jag inom konstitutionsutskottet verkat för ett uttalande till förmån för ett intensivare samarbete mellan Kungl. Maj:t och riksdagen eller den av riksdagen tillsatta utrikesnämnden vid ingående av överenskommelser med främmande makt. Visserligen tillkommer det Kungl. Maj:t själv att avgöra när en överenskommelse med främmande makt är av den betydelse eller 'större vikt' att den bör framläggas för riksdagen eller yttrande inhämtas från utrikesnämnden, innan överenskommelsen ingås. Men uti nuvarande brydsamma tidsläge synes det, som om en vanlig handelsöverenskommelse med främmande makt såväl ur folkförsörjningssynpunkt som ur utrikespolitisk synpunkt måste tillmätas den 'större vikt' att riksdagen eller, om ärendet är av ömtålig natur, utrikesnämnden bör erhålla tillfälle att yttra sig, innan överenskommelsen ingås, så ock delgivas Kungl. Maj:ts beslut i ärendet. Endast genom iakttagande av de i våra grundlagar åsyftade formerna till samverkan mellan regering och riksdag kan den styrka erhållas som landet är i stort behov av i en ödesmättad tid.»

Vid årets riksdag har herr *Ström* i första kammaren bl. a. frågat ministern för utrikes ärendena, om man för framtiden kunde förvänta ett mera regel-

bundet samarbete i utrikespolitiska frågor mellan regeringen och riksdagen och därigenom med svenska folket. I sitt svar den 24 april uttryckte utrikesministern den förhoppningen för framtiden, att lyckligare och lugnare förhållanden skulle möjliggöra en öppen kontakt mellan regering och riksdag i fråga om utrikespolitiken, något som givetvis vore ett naturligt och viktigt önskemål, ehuru det under så abnorma tider som de nuvarande icke alltid kunnat tillgodoses.

Vissa av de under granskningsåret ingångna överenskommelserna med främmande makter ha obestriddligen varit av större vikt. Riksdagens medverkan har dock icke i något fall ansetts erforderlig. Sannolikt har ej heller utrikesnämnden beretts tillfälle att före avgörandet taga ställning till någon av dessa överenskommelser. I varje fall innehålla utrikesnämndens föredragningslistor ingen uppgift härom. Nämnden *skall* dock enligt § 12 regeeringsformen andra stycket höras i de fall, då en överenskommelse av större vikt (vilken ej angår fråga, som riksdagen äger avgöra), avslutas utan riksdagens godkännande.

Den utrikespolitiska fråga, som under granskningsåret stått i förgrunden, har varit vårt förhållande till Tyskland. Efter förhandlingar även med de allierade makterna avbrötos handelsförbindelserna mellan Sverige och Tyskland så gott som fullständigt. Beträffande de i samband därmed vidtagna åtgärderna hördes visserligen utrikesnämnden, men även riksdagen borde ha informerats före åtgärdernas vidtagande. Detta innebär icke i sak någon anmärkning mot den förda politiken, som tvivelsutan skulle ha vunnit riksdagens anslutning. Själva tillvägagångssättet synes dock anmärkningsvärt. Bl. a. lät regeringen en underordnad myndighet, statens krigsförsäkringsnämnd, besluta att försäkring icke skulle beviljas för resor till tyska hamnar. Det kan icke vara riktigt, att regeringen på ett sådant sätt uraktlåtligt taga det formella ansvaret i en fråga av så utomordentlig vikt som den förevarande.

Av det anförda framgår att kontakten mellan regering och riksdag i utrikespolitiska frågor under granskningsåret varit lika bristfällig som föregående år. På grund härav har jag ansett, att anmärkning bort framställas mot ministern för utrikes ärendena Günther.»

III.

av herr *von Friesen*, som med instämmande av herrar *Nilsson* i Göteborg och *Spångberg* anförde:

»I sin ämbetsberättelse (s. 170) yttrar justitieombudsmannen beträffande verkningarna av lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig och krigsfara m. m. hl. a. följande:

'Exempelvis hade under vissa omständigheter rena åsikts- och meningsyttringar ansetts utgöra sådana förhållanden, vilkas meddelande till främ-

mande makt kan föranleda sådan skada som nämnes i lagen.' Utskottet har också tagit del av justitieombudsmannens utredning rörande säkerhetstjänsten, i vilken återgivits brev eller brevfragment från privatpersoner i Sverige till privatpersoner i utlandet, vilka försändelser på grund av sitt innehåll icke vidarebefordrats. Såsom exempel må nämnas, att så sent som under april 1944 brev stoppats, vari avsändaren uttrycker sin förhoppning om viss makts seger i kriget, om Sveriges handelspolitik eller kritik av Sveriges åtgärder i samband med för våra grannländer viktiga politiska avgöranden. Enligt säkerhetschefen ha dessa åtgärder vidtagits för att förhindra, att meddelanden om åsiktsyttringar skulle komma till utlandets kännedom. Sålunda anförde säkerhetschefen i sitt yttrande till justitieombudsmannen, att en i brev eller telegram framlagd åsikt om oriktigheten av eller klander av landets åtgärder eller förhoppning om seger för visst land måste vittna om förefintligheten av åsikter och förhoppningar, som icke stode i överensstämmelse med vårt lands neutralitet.

Denna brevcensur har ägt rum i nära samarbete med utrikesdepartementet. Försändelserna ha underställts departementet, varifrån en bestämd önskan uttryckts om brevens kvarhållande. Anmärkningsvärt är, att detta skett även under en tid, då pressen hade möjligheter att mycket fritt säga sin mening. Då det icke visats, att den ifrågavarande censuren kan anses falla inom ramen för tvångsmedslagens bestämmelser, och då utrikesdepartementets inblandning kan betraktas som ett allvarligt och oberättigat intrång i den enskildes yttrandefrihet, ha vi ansett att anmärkning bort göras beträffande dessa ämbetsåtgärder, för vilka ministern för utrikes ärendena, Günther, måste anses ansvarig.»

IV.

av herrar *Björck* och *von Friesen*, som anfört:

»I justitieombudsmannens ämbetsberättelse (s. 172) rörande verkningarna av lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig och krigsfara m. m. anföres bl. a.:

'Rörande de informationer, som av säkerhetstjänsten lämnats annan myndighet, har uppgivits bland annat följande: På grund av sina iakttagelser vid granskning av postförsändelser och avlyssnande av telefonsamtal erhöle säkerhetstjänsten en omfattande kännedom om politiska förhållanden i Sverige och utlandet såsom t. ex. rörande svenska allmänhetens reaktion inför världshändelserna, härstädes vistande flyktingar och deras inställning gentemot Sverige, utländska journalisters reportage från Sverige, den utländska propagandan härstädes och dylikt. Vidare erhöles kunskap om tillståndet inom de militära förbanden i Sverige, t. ex. rörande disciplinära förhållanden, yttringar av missnöje eller tillfredsställelse, förhållandet mellan befäl och meniga samt förplägnads- och hygieniska förhållanden. Slutligen vunnes erfarenheter av kommersiell och handelspolitisk natur såsom exempelvis beträffande utländsk

infiltration i svenska näringar m. m. I dessa frågor avsändes regelbundna rapporter av säkerhetstjänsten till chefen för socialdepartementet samt jämväl, då det rörde militära förhållanden, till chefen för försvarsdepartementet och till försvarsstaben samt eljest till utrikesdepartementet.'

Att socialministern ägt tillgång till dylika periodiska meddelanden rörande honom underställda organs verksamhet är i och för sig icke ägnat att väcka betänkligheter, även om den på så sätt kunna erfarenheten för honom inneburit ökad förpliktelse att mera aktivt än som skett övervaka säkerhetstjänsten. Anmärkningsvärd är däremot den vidsträckta rapportgivningen till andra myndigheter, vilken i stor omfattning avsett företeelser, som ligga vid sidan av säkerhetstjänstens verksamhet i fråga om uppdagande av spioneri- och sabotagebrott. Dessa ärenden utgöra så att säga biprodukter till säkerhetstjänstens verksamhet. En särskild varsamhet med handhavandet av detta material borde ha iakttagits. En dylik kunskapartjänst för svenska statsråds och ämbetsmäns räkning är främmande för svensk rättsuppfattning och borde icke ha medgivits. Med anledning härav ha vi ansett att anmärkning bort göras mot statsrådet Möller såsom föredragande under större delen av granskningsåret i ärenden rörande säkerhetstjänstens verksamhet.»

V.

av herr *Pettersson* i Norregård, som med instämmande av herrar *Jones Erik Andersson*, *Källman* och *Ström* ansett, att utskottet bort anföra följande:

»Förra året riktade utskottet anmärkning mot vederbörande föredragande för att några högre befattningshavare inom den centrala förvaltningen tillåtits vid sidan om tjänsten inneha uppdrag av krävande art. I år har utskottet granskat, i vilken utsträckning cheferna för den lokala statsförvaltningen, landshövdingarna, innehaft bisysslor, ett spörsmål som redan vid 1937 års riksdag föranlett en omförmälan från utskottets sida.

Landshövdingarnas uppdrag under granskningsåret framgå av bifogade sammanställning, som dock icke gör anspråk på att vara fullständig (se bil.). Luckor, särskilt beträffande uppdrag inom organisationer av lokal och ideell natur, föreligga.

I samband med granskningen av dessa uppdrag har utskottet uppmärksammat nedanstående Kungl. Maj:ts beslut:

Den 3 mars 1944 utnämnde och förordnade Kungl. Maj:t på föredragning och hemställan av chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, ordföranden och chefen för statens bränslekommission, jägmästaren Erik Axel Fredrik Lundh, att fr. o. m. den 1 april 1944 vara landshövding i Kronobergs län.

Den 22 september 1944 förklarade Kungl. Maj:t likaledes på föredragning och hemställan av statsrådet Möller, att det landshövdingen i Södermanlands län Bo Hammarskjöld meddelade uppdraget som ordförande och chef för

statens livsmedelskommission icke skulle utgöra hinder för Hammarskjöld att för den tid, då han stadigvarande vistades inom länet, inträda i utövningen av landshövdingebefattningen.

Enligt civila avlöningsreglementet gäller såsom allmän princip, att stats-tjänstemän vid sidan av sin tjänst icke få utan särskilt tillstånd inneha enskilda uppdrag. Beträffande landshövdingarna föreskrivas ännu strängare bestämmelser. Endast i undantagsfall kunna dessa inneha enskilda uppdrag.¹ Det ligger i sakens natur, att en av grundtankarna bakom denna princip, nämligen att uppdrag icke får inkräkta på befattningshavares tjänst, äger giltighet även beträffande offentliga uppdrag, ehuru dessa äro särskilt undantagna.

Då civila avlöningsreglementet år 1939 gjordes tillämpligt å landshövdingarna, underströk statsutskottet angelägenheten av att dessa i möjligaste mån befriades från uppdrag, som vore främmande för deras verksamhet i länen. Konstitutionsutskottet, som delar denna uppfattning, har dock under förhandenvarande omständigheter givetvis intet att erinra mot att Lundh och Hammarskjöld fungerat som ordförande för bränslekommissionen respektive livsmedelskommissionen. Det är emellertid enligt utskottets mening uppenbart, att även en person med den mest framträdande arbetsförmåga svårligen kan på ett tillfredsställande sätt samtidigt sköta en landshövdingbefattning och ett så krävande uppdrag som chefskapet för en kristidskommission. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att statsutskottet vid föregående års riksdag i sitt av riksdagen godkända utlåtande över elfte huvudtiteln sade sig förutsätta, att det förhållandet, att ordförandena för ett par av de största och mest arbetstyngda kristidskommissionerna i fortsättningen icke helt skulle komma att ägna sig åt dessa uppdrag, icke skulle komma att medföra några olägenheter för de ifrågavarande kommissionernas ledning och verksamhet. Det är mot bakgrunden av det ovan anförda anmärkningsvärt, att Lundh och Hammarskjöld i den omfattning som framgår av det föregående fått uppehålla sina landshövdingebefattningar. Tilläggas må att Lundh den 11 maj 1945 efter därom av honom gjord framställning beviljats tjänstledighet från landshövdingebefattningen i Kronobergs län tills vidare till och med den 31 december 1945.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet ansett sig böra rikta anmärkning mot chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller.»

¹ Bestämmelsen, som tillkom år 1939, äger dock icke i full utsträckning giltighet vad angår de landshövdingar, som utnämnts innan 1939 års civila avlöningsreglemente trädde i kraft.

Bilaga.

Förteckning över landshövdingarnas uppdrag under granskningsåret.

Överståthållare T. Nothin:

Sakkunnig för förberedande utredning angående utgivande av författningshandböcker för förvaltande verk och myndigheter.

Ordförande i utredning angående upprättande av ett svensk-nordiskt institut och därmed sammanhängande frågor.

Ordförande i statens polisskola.

Ordförande i Svenska turisttrafikförbundet.

Ledamot i styrelsen för Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar (statens ombud).

Ledamot i styrelsen för Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

Ordförande i styrelsen för aktiebolaget Papyrus.

Ordförande i styrelsen för Aktiebolaget Förenade flygverkstäder.

Ledamot i styrelsen för Aktiebolaget Gellivare malmfält.

Ledamot i styrelsen för Svenska Aeroplanaktiebolaget.

Landshövding K. Levinson:

Ordförande i fortifikations- och byggnadsförvaltningsutredningen.

Ordförande i styrelsen för statens kriminaltekniska anstalt.

Ordförande i rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap.

Ordförande i styrelsen för statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes.

Ordförande i styrelserna för statens alkoholistanstalter å Venngarn och Haknäs.

Ordförande i styrelsen för aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet.

Ordförande i länsarbetsnämnden i Stockholms län.

Landshövding H. Kjellman:

Ordförande i fritidsutredningen.

Ordförande i kommittén för partiellt arbetsföra.

Vice ordförande i styrelsen för Svenska turistföreningen.

Medlingsuppdrag.

Ordförande i länsarbetsnämnden i Uppsala län.

Ordförande i Uppsala läns landstingsområdes mödrahjälpnämnd.

Medlem i styrelsen för kungl. lantbrukshögskolan.

Ordförande i Uppsala läns hushållningssällskap.

Landshövding B. G. Hj. Hammarskjöld:

Ordförande i 1942 års jordbrukskommitté.

Ledamot i statens återuppbyggnadsnämnd.

Ordförande och chef i statens livsmedelskommission.

Ordförande i förbundsstyrelsen för Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet.

Ordförande i Apotekarkårens livränte- och pensionskassa (understödsförening).

Ordförande i Svenska brandkårernas riksförbund.

Ordförande i styrelsen för Good Year gummifabriks aktiebolag.

Ledamot och vice ordförande i styrelsen för försäkringsaktiebolaget Hansa.

Ordförande i Södermanlands läns hushållningssällskap.

Landshövding C. Hamilton af Hageby:

Ordförande i länsarbetsnämnden i Östergötlands län.
Ordförande i Östergötlands läns hushållningssällskap.

Landshövding O. Ekblom:

Ordförande i tjänstepensionsutredningen.
Medlingsuppdrag.
Ordförande i länsarbetsnämnden i Jönköpings län.

Landshövding E. Lundh:

Ordförande och chef i statens bränslekommission.
Ordförande i 1944 års drivmedelsutredning.
Ordförande i länsarbetsnämnden i Kronobergs län.
Ordförande i styrelsen för statens tvångsarbetsanstalt i Växjö och statens alkoholistanstalt därstädes.
Ledamot i styrelsen för Svenska träforskningsinstitutet (förordnad av Kungl. Maj:t).

Landshövding A. Lidén:

Ordförande i ordningsstadgeutredningen.
Medlingsuppdrag.
Ordförande i länsarbetsnämnden i Kalmar län.

Landshövding E. Nylander:

Ordförande i Utlandssvenskarnas förening (förordnad av Kungl. Maj:t.)
Ledamot av traktatberedningen.
Ordförande i länsarbetsnämnden i Gotlands län.
Ordförande i Gotlands läns mödrahjälpnsnämnd.
Ordförande i Gotlands läns hushållningssällskap.

Landshövding E. F. L. Lindeberg:

Ledamot av kommittén för estlandssvenskarna.
Ordförande i jordbrukets byggnadsstudiekommitté.
Ordförande i Lyckebyåutredningen.
Ledamot av 1937 års riksskogstaxeringsnämnd.
Ordförande i elkraftutredningen av år 1943.
Ordförande i försvarets bostadsanskaffningsnämnd.
Ledamot i styrelsen för Åry bruk AB.
Ordförande i länsarbetsnämnden i Blekinge län.
Ordförande i Blekinge läns hushållningssällskap.

Landshövding A. E. Rodhe:

Vice ordförande i Svenska brandkårernas riksförbund.
Ordförande i de ömsesidiga socialförsäkringsbolagens förening.
Ordförande i Svenska brandskyddsföreningen.
Ordförande i länsarbetsnämnden i Kristianstads län.

Landshövding A. N. Thomson:

Ordförande i investeringsutredningen.
Ordförande för sakkunniga angående arbetsförmedlingens organisation.
Ordförande för sakkunniga för utredning rörande sjöfolkets bildningsfråga.
Ordförande för socialutbildningssakkunniga.

Ordförande och chef för statens arbetsmarknadskommission.
Ledamot i kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning.
Ordförande i institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning i Stockholm.
Ledamot i styrelsen för Hugo Gebers Förlag AB.

Landshövding R. Johansson:

Ordförande i 1943 års mejeriutredning.
Ledamot av 1942 års jordbrukskommitté.
Ledamot av statens bränslekommissions råd.
Ledamot i styrelsen för lantbruksförbundets tidskriftsaktiebolag.
Ledamot av styrelsen för statens lantbrukskemiska kontrollanstalt.
Ordförande i länsarbetsnämnden i Hallands län.
Ordförande i Hallands läns landstingsområdes mödrahjälpsnämnd.
Ordförande i Hallands läns hushållningssällskap.

Landshövding M. Jacobsson:

Ordförande i kommunindelningsskommittén.
Ordförande i 1937 års granitutredning.
Vice ordförande för viss delegation inom statens arbetsmarknadskommission.
Ledamot i besvärnämnden för reservarbetslöner.
Ordförande i statens skeppsprovninganstalt.
Ordförande i svenska hydrografisk-biologiska kommissionen.
Ordförande i socialinstitutet i Göteborg.
Ordförande i styrelsen för brand- och liförsäkringsaktiebolaget Svea.
Ordförande i styrelsen för försäkringsaktiebolaget Nornan.
Ordförande i rederiaktiebolaget Göteborg—Fredrikshavnlinjen.
Ordförande i styrelsen för Svenska skeppshypotekskassan.
Ordförande i styrelsen för Göteborgs högskola.
Preses i styrelsen för Chalmers tekniska högskola.
Ordförande i styrelsen för handelshögskolan i Göteborg.
Ordförande i Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap.

Landshövding V. Lundvik:

Ledamot av 1942 års järnvägskostnadsutredning.
Vice ordförande i traktatberedningen.
Vice ordförande i statens handelskommission.
Adjungerad ledamot av nämnden för konjunkturinstitutet.
Ordförande i länsarbetsnämnden i Älvsborgs län.
Ordförande i styrelsen för statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa flickor.
Ordförande i Älvsborgs läns södra hushållningssällskap.

Landshövding C. E. A. Mannerfelt:

Ordförande i länenämnden för sekundär jordbrukskredit.
Ordförande i statens sockernämnd.
Ordförande i styrelsen för Svenska spannmålsaktiebolaget.
Ordförande i länsarbetsnämnden i Skaraborgs län.
Ordförande i Skaraborgs läns landstingsområdes mödrahjälpsnämnd.
Ordförande i Skaraborgs läns hushållningssällskap.

Landshövding I. Vennerström:

- Ledamot i styrelsen för Dal—Västra Värmlands järnvägar.
 Ledamot i styrelsen för Kil—Fryksdalens järnvägsaktiebolag (statens ombud).
 Ordförande i länsarbetsnämnden i Värmlands län.
 Ordförande i Värmlands läns landstingsområdes mödrahjälpsnämnd.
 Ordförande i Värmlands läns hushållningssällskap.

Landshövding B. Hasselrot:

- Ordförande i styrelsen för aktiebolaget Volvo.
 Ledamot i styrelsen för Hjälmare kanal- och slussverksaktiebolag (statens ombud).
 Ordförande i länsarbetsnämnden i Örebro län.
 Ordförande i Örebro läns landstingsområdes mödrahjälpsnämnd.
 Ordförande i Örebro läns hushållningssällskap.

Landshövding C. Jonsson:

- Ordförande i läroboksnämnden.
 Ordförande i statens informationsstyrelse.
 Ordförande i länsarbetsnämnden i Västmanlands län.
 Ordförande i styrelsen för statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar.
 Ordförande i Västmanlands läns hushållningssällskap.
 Ledamot av sakkunniga för utredning rörande Sveriges kommersiella och kulturella förbindelser med transoceanica länder (Amerikautredningen).

Landshövding G. Andersson:

- Ordförande i länsarbetsnämnden i Kopparbergs län.
 Ordförande i Kopparbergs läns hushållningssällskap.

Landshövding R. Sandler:

- Ordförande i 1943 års civilförsvarsutredning.
 Ledamot av kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering.
 Ordförande i jordbrukets upplysningsnämnd.
 Ordförande i styrelsen över Sveriges allmänna hypoteksbank (utsedd av Kungl. Maj:t).
 Ordförande i länsarbetsnämnden i Gävleborgs län.
 Ordförande i Gävleborgs läns hushållningssällskap.

Landshövding R. Stättin:

- Ordförande i länsarbetsnämnden i Västernorrlands län.
 Ordförande i Västernorrlands läns hushållningssällskap.

Landshövding T. E. Löfgren:

- Ordförande för personalsakkunniga vid statens järnvägar.
 Ordförande för 1944 års turisttrafikförfattningssakkunniga.
 Vice ordförande i Svenska trafikförbundet.
 Ledamot av järnvägsrådet.
 Ordförande i länsarbetsnämnden i Jämtlands län.
 Ordförande i Jämtlands läns hushållningssällskap.

Landshövding E. H. Lindberg:

- Ledamot av 1941 års reumatikervårdssakkunniga.
 Ordförande i länsarbetsnämnden i Västerbottens län.

Ordförande i Västerbottens läns landstingsområdes mödrahjälpsnämnd.
Ordförande i Västerbottens läns hushållningssällskap.

Landshövding D. Hansén:

Ordförande i 1944 års fiskehamnsutredning.
Ordförande i styrelsen för Mertainens gruvaktiebolag.
Ordförande i styrelsen för Norrbottens järnverk aktiebolag.
Ordförande i länsarbetsnämnden i Norrbottens län.
Ordförande i Norrbottens läns landstingsområdes mödrahjälpsnämnd.
Ordförande i Norrbottens läns hushållningssällskap.

VI.

av herr *von Friesen*, som med instämmande av herrar *Källman* och *Björck* anfört:

»I en till folkhushållningsdepartementet ställd, den 24 januari 1944 inkommen skrivelse hemställde Thorsten F. Albrektson, Göteborg, om tilldelning av råvaror, bl. a. hampgarn för tillverkning av brandslang. Sedan statens industrikommission avlåtit tvenne remissyttranden och Albrektson avgivit påminnelser över dessa, fann Kungl. Maj:t den 15 juni 1944 Albrektsons framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Av handlingarna i ärendet framgår följande:

Under januari månad år 1942 framvävde Albrektson 700 meter brandslang. Den 31 januari samma år meddelade statens industrikommission beslag å lin- och hampgarner av alla slag. I anledning härav ansökte Albrektson hos industrikommissionen om förbrukningstillstånd beträffande hampgarn för slangtillverkning. Detta beslag motiverades därmed, att landets behov av brandslang tryggats genom speciella åtgärder samt att hampgarn måste reserveras för fiskets behov. De åtgärder, som vidtagits, bestodo däri, att luftskyddsinspektionen redan den 17 maj 1940 ålagt Jonsereds fabriker AB och Almedahl-Dalsjöfors AB att tillverka brandslang. Detta fabriktionsprogram var slutfört i november 1942. Albrektson framträdde med sin anspråk femton månader efter det Jonsereds fabriker och tio månader efter det Almedahl-Dalsjöfors påbörjat tillverkning av brandslang. Ett överförande av tillverkningen till Albrektsons företag skulle enligt industrikommissionen ha inneburit, att råvara skulle ha berövats de ovannämnda företagen. Industrikommissionen drog även i tvivelsmål, huruvida Albrektson skulle kunna framställa prima brandslang.

Gentemot industrikommissionens synpunkter framhöll Albrektson, att luftskyddsinspektionen visat en välvillig inställning till hans planer på slangtillverkning, bl. a. med hänsyn till att Albrektsons fabrik vore gynnsamt belägen ur luftskyddssynpunkt, att priskontrollnämnden godkänt Albrektsons priser, vilka lågo under de tillverkande företagens, att staten satsat pengar i Jonsereds fabrikers och Almedahl-Dalsjöfors' tillverkning, trots att Albrekt-

son såsom enskild företagare sökt med egna medel få tillverka brandslang samt att Albrektson själv kunde sörja för anskaffning av råvaror. Anmärkningsvärt vore även att industrikommissionen i sitt första remissyttrande anfört, att Jonserefs fabriker och Almedahl-Dalsjöfors på luftskyddsinspektionens order tillverkade brandslang uteslutande för statens räkning, men att kommissionen, sedan Albrektson påpekat, att behov av brandslang förelåge även för andra myndigheter än de statliga, i sitt andra yttrande meddelat att dessa fabriker tillgodosåge brandslangsbehovet överhuvud taget.

Den 10 juni 1944 meddelade industrikommissionen i skrivelse till folkhushållningsdepartementet, att industrikommissionen för sin del framgent och tills vidare kunde avstå från att fördela de partier hampgarn, som skulle inkomma till landet, med undantag för en kvantitet från Ungern å 45 ton, samt med reservation för särskilda ändamål och statsleveranser. Albrektson skulle vidare från Almedahl-Dalsjöfors få köpa 11 883 kg garn.

Den 14 juni 1944 tillställde luftskyddsinspektionen Albrektson anbud å brandslang vari meddelades, att erforderlig kvantitet garn torde kunna ställas till Albrektsons förfogande.

Under hänvisning till de två sistnämnda skrivelserna fann Kungl. Maj:t den i sitt ovanstående den 15 juni 1944 fattade beslut Albrektsons framställning om tilldelning av råvaror för tillverkning av brandslang icke kunna föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Det må slutligen nämnas, att Albrektson under skriftväxlingen i ärendet framhållit, att hans möjligheter att erhålla tilldelning av garn försvårats därigenom att han ej i motsats till de företag, som erhållit råvara för framställning av brandslang, varit ansluten i Svenska lin-, jute- och hampimportföreningen 1940 u. p. a. samt att industrikommissionens tekniska rådgivare varit intressenter i med Albrektson konkurrerande företag.

Av ovanstående redogörelse framgår, att industrikommissionen förhindrat ett nystartat företag att tillverka för landets beredskap betydelsefull materiel. Luftskyddsinspektionen tillstyrkte för sin del att tillverkning av brandslang hos ifrågavarande firma skulle äga rum. Olika skäl måste ha talat för bifall till Albrektsons framställning. Albrektson var beredd att leverera till lägre pris än det företag, som erhöll monopol på leveranser till statsverket, varigenom detta följaktligen åsamkats onödiga utgifter. Ur säkerhetssynpunkt hade det vidare varit önskvärt, att den planerade tillverkningen till en del fått äga rum vid Albrektsons fabrik, som i luftskyddsavseende var bättre belägen än den andra fabriken. Anmärkningsvärt är också att såsom tekniska rådgivare och sakkunniga åt industrikommissionen fungerat dels konkurrentfabrikens disponent, dels andra personer, som stodo detta företag nära. Anledning finnes till antagande att det förhållande, att Albrektson stod utanför en särskild importorganisation (Svenska lin-, jute- och hampimportföreningen 1940 u. p. a.) inverkat menligt på hans tilldelning av råvaror. Denna förening, vars ordförande tillika är avdelningschef för industrikommissionens textilavdelning, står under kontroll av industrikommissionen.

Då Albrektsons framställning till Kungl. Maj:t i anledning av industrikommissionens beslut icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd ha vi ansett att anmärkning bort göras mot chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Gjöres.»

Särskilt yttrande

av herr *Herlitz*, som anfört:

»Med utskottets majoritet är jag ense om önskvärdheten av att utrikespolitiska avgöranden av större betydelse i möjligaste mån träffas genom Konungens i statsrådet fattade beslut.

Då jag likväl ej deltagit i utskottets beslut om ett uttalande i ämnet, beror det i första hand därpå, att det enligt min mening ej tillkommer konstitutionsutskottet att verka i andra former än de av regeringsformen (106 och 107 §§) anvisade, och att det sålunda icke är dess sak att uttala »förväntningar» beträffande statsrådets verksamhet; jag erinrar i detta sammanhang om att första kammaren den 20 maj 1942 beslöt uttala sitt ogillande av utskottets förfaringssätt att avgiva redogörelse för vissa regeringsåtgärder utan anmärkning enligt § 107 regeringsformen.

Därutöver vill jag framhålla, att utskottet vid sitt granskningsarbete är hänvisat till de i statsrådet förda protokollen med därtill hörande handlingar; någon rätt att därutöver erhålla tillgång till utrikesdepartementets handlingar av hemlig natur har utskottet icke. Eftersom utrikespolitiken under inga förhållanden kan komma att ens på ett något så när fullständigt sätt belysas av sådant material, som utskottet grundlagsenligt har rätt att erhålla, ligger det i sakens natur, att utskottet ej kan vinna en klar bild av utrikesärendenas handläggning. Det är bland annat omöjligt att gestalta statsrådsprotokollen så, att utskottet med säkerhet kan konstatera, huruvida 'gällande grundlagsbestämmelser angående samarbete mellan regering och riksdag i utrikesärenden' (varmed utskottet torde åsyfta reglerna om utrikesnämndens hörande i 12 och 54 §§) blivit iakttagna. Detta förhållande synes mig — med hänsyn till den kontroll över utrikespolitiken som utrikesnämnden utövar — icke innebära någon alltför kännbar olägenhet.»